

Hansen, B.G., Jacobsen, B., Jensen, C.N. & Tams, A. (red.) **“Voksenliv og læreprocesser i det moderne samfund”**, Munksgaard 1997.

Anmeldt af: *Leif Faurholt*, cand.psych. ved Danmarks Lærerhøjskole i Haderslev

Enhver antologi har dette præg af patchwork over sig. Ældre og nyere lapper, lapper der er vel placerede, passer i farver og nuancer, der danner mønstre og giver tæppet struktur, karakter om man vil.

Når fire engagerede mennesker sætter sig som mål at indføre andre i relationer mellem voksenliv – nok også ungdomsliv - og læreprocesser, sådan som de udfolder sig i “det moderne” og “det post-moderne”, så beder man om problemer med mønstrets klarhed, men det er modigt, og resultatet har da også karakter.

Antologien, der sigter mod voksenunderviseruddannelsen og voksenpædagogiske kurser, falder i fem dele, hvoraf de fire første er indbyrdes relaterede og herved opnås en god synergi i belysningen af de eksisterende læreprocesforløb for voksne – og unge – i tiden og i samfundet.

Når man efter læsningen sidder tilbage med fornemmelsen af, at man ikke blot har fået ny, lidt sporadisk indsigt, men også en ansats til en forståelse af et komplekst og foranderligt område, der kun holdes sammen af underviseres interesser samt af begrebet “voksenundervisning”, så skyldes det i høj grad Annalisa Tams introduktion.

Med en gennemgang af pejlemærker i de 15 artikler, fordelt på de fire afsnit: Voksenundervisningens historiske og aktuelle situation, Det moderne samfund, Voksenliv og identitet og Voksnes læreprocesser, lykkedes det hende at trække et zig-zag spor, der ender i “Almenkvalificeringsrapport nr. 8” og dens “5 grundlæggende dialektiske fordringer til almenkvalificerende voksenundervisning”.

Det lyder lidt kedeligt, men det er det ikke. Fordringerne dækker således over de principper, der her i senmoderniteten danner grundlag for den del af den livslange læring, der ligger i de senere livsfaser: Selvskaben og –organisering samt selvdefinerede kursus- og læringsforløb. Processer der skabes i netværk og gennem selvrefleksion.

Forhold der er af betydning for et samfund, hvis borgere må vænne sig til tanken om, at de mentalt må holde sig i form – og arbejde – til de har overskredet den alder, der igennem de sidste 10 – 15 år har været anset for passende, for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Vibeke Andersens og Knud Illeris’ behandling af “Skolekulturen og almenkvalificeringen”, er på mange måder i sin konkrete tilgang eksemplarisk for en god del af samlingens tekster.

På baggrund af egen og andres forskning og erfaring beskrives og problematiseres skolekulturen inden for tre hovedtyper af voksenuddannelse: den erhvervsorienterede, den skoleorienterede og den deltagerorienterede.

Skønt beskrivelser og analyser er summariske, bibringes læseren en god forståelse af de beskrevne institutioners dynamik. De, der har haft forbindelse med et AMU center eller en daghøjskole får sat nogle ting på plads.

Analyserne problematiseres yderligere i forhold til de relativt få forsøg, der har været på at skabe et samarbejde imellem skoleformerne samt baggrunden for den kranke skæbne, sådanne tiltag har haft.

Man mærker mere end en antydning af, at det ikke altid er elevens interesser, der står i centrum, når institutioner "samarbejder" om at fordele de taxameterbetingede midler.

Teksten slutter med at placere fingren i det velkendte og derfor så ømme punkt, at ingen kan påberåbe sig eneejerskabet af den eftertragtede almenkvalificerende læring. Vil man det, må man finde løsninger ud over den enkelte skole og dens specifikke kultur.

I et samarbejde imellem kulturene indbyrdes og mellem det teoretiske og praktiske opstår måske det eftertragtede krydsfelt, hvor den studerende – eller eleven – som det hedder på de fleste af denne type "skoler" – hæver sig ud af vante grundlæggende forestillinger for at tilegne sig nye og for ham mere adækvate livsforståelser og handlemuligheder.

Alt i alt en tekst der med sin baggrund i empirien og den meget konkrete analyse kan danne udgangspunkt for en diskussion og en almenkvalificering af deltagerne – og det er jo ikke så ringe.

Vil man analysere af samfundet – og det vil man – kommer man for nærværende ikke uden om Anthony Giddens og ofte heller ikke hans danske fortolker Lars Bo Kaspersen. "Modernitetssanalyse: Globalisering og intimitetens forandring." er genbrug fra den i 1995 udkomne "Anthony Giddens – Introduktion til en samfundsteoretiker", så Giddens - kendere får hverken ny eller genvakt indsigt, men det gør til gengæld de studerende, af samfundsmæssig, humanistisk eller teknisk observans, der hermed introduceres til Giddens og hans univers.

Teksten er et godt udgangspunkt for en analyse og diskussion af det samfund, man skal virke i og for som underviser.

Når det er sagt, må det også siges, at nok ved man noget om Giddens samfundsteorier, ofte belyst ved gode eksempler, når man er færdig med teksten, men problematiseringen mangler, den fandt man nemlig ved at læse de andre kapitler i "Introduktionen til en samfundsforsker". Det kan man så blive motiveret for ved læsning af denne gode oversigt og introduktion.

Antologiens del III "Voksenliv og identitet" indledes med Per Schultz Jørgensens "Kultur og identitet". Oprindeligt trykt i *Unge Pædagoger* 1994, men vel allerede lidt af en klassiker, hvad den fortjener med den måde, det er lykkedes at anvende den videnskabelige artikels form og indhold i det

forløb, som Per Schultz Jørgensen kalder ”lakmusprøven”: ”Kan vi genfinde vores teoretiske påstande i den empiriske verden?”.

Igennem teksten anvendes lakmusprøven på Anthony Giddens, Erik Erikson, Christopher Lasch og David Riesman i et dynamisk forløb. Heri supplerer og eksponerer teorierne hinanden frem mod en sandsynliggørelse, hvor empiriske studier bekræfter, at højmodernitetens identitet og identitetsdannelse i høj grad er kontekst-afhængig, men med en deraf følgende sløring af den personlige kerne. Resultatet heraf er en identitet med flere kerner, hvor dominansen betinges af situationen og referencegruppen.

Således holder teksten, hvad den lover til det næstsidste. Det sidste er nemlig et anslag til en perspektivering, de nye krav der stilles til institutioner for børn og unge – og for den sags skyld til alle i såvel det offentlige som i det civile samfund: ”kravet om kvalitet bag den umådelige iscenesættelse”.

Hvor Lars Bo Kaspersens tekst kan repræsentere den rene samfundsteori, samfundet oplevet i et fugleperspektiv, udistraheret af afvigende detaljer og Per Schultz Jørgensens tekst som det eksemplariske sammenvirke mellem teori og praksis, fremtræder Lisbeth W. Sørensens: ”Gruppeprocessen i projektarbejdet” nærmest som en manual.

Når oplevelsen af manual træder i forgrunden under læsningen er det dels, fordi det er en meget grundig og detaljeret beskrivelse af gruppeprocesser, specielt af konflikter, konfliktmuligheder og konfliktløsninger, dels fordi det er den association, der melder sig, når et afsnit om ”Gruppens processer” indledes med: ”Den proces, det er at arbejde i en gruppe, kalder vi for samarbejde”. Det hele er meget grundigt beskrevet og netop derfor bliver det måske lidt for meget.

De fleste af teksterne kan placeres inden for det felt, der afgrænses af ovennævnte artikler. Veksellende i tilgangen mellem teori og praksis, svingende i kvalitet og ambitioner, men ingen af teksterne er ligegyldige, og tilsammen danner de det mønster, der karakteriserer en god og undervisningsvenlig samling af tekster. Tilsammen giver de et overblik og hver for sig en uddybelse og et diskussionsgrundlag.

Sidste del af antologien, ”Teori og metode” virker som et brud med hovedlinien i udvalget af tekster. Den indgår da heller ikke i Annalisa Tams omhyggelige introduktion.

Det betyder dog ikke, at de tre tekster ikke har en mission, både som et stringent værktøj i forbindelse med den opgaveskrivning, der hyppigt er en del af de forløb, som samlingen er lavet med henblik på, men også som et diskussionsgrundlag i forbindelse med, hvad forskning er og ikke er. Specielt Jørgen Gregersens artikel er skrevet ind i denne dobbeltsidede problematik.

To af de tre tekster er ydermere bemærkelsesværdige, fordi de er ”klassikere”. Jørgen Gregersens ”Om analyse og vurdering af pædagogisk-psykologiske forskningsartikler” og Steinar Kvaales: ”Om tolkning af kvalitative forskningsinterview”, der er skrevet i henholdsvis 1976 og 1984.

Jeg har gennem årene benyttet begge tekster over for studerende, men det er længe siden, at jeg sidst har ”gennemlæst” dem.

Det skal siges straks, at hvis man kender symptomerne, ser man, at de er skrevet i en anden tid og kontekst, men det betyder ikke, at de er forældede, tværtimod. I og med at det er tekster, der søger at møde læseren på hans egne præmisser og grundlæggende ikke har anden hensigt end saglig formidling, er det tankevækkende, at de forekommer mere i overensstemmelse med sen-90erne, end med den tid, hvori de blev skrevet.

En samling af tekster, der både giver overblik og ind imellem mulighed for frugtbar fordybelse. Reaktionen på dens budskaber, i en undervisningssituation, vil som så meget andet afhænge af underviseren.